

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΟΥ ΠΛΑΤΑΜΩΝΑ

1. Ὁ ἐπιβάτης τῆς ἀμαξοστοιχίας Θεσσαλονίκης — Ἀθηνῶν, λίγα χιλιόμετρα προτοῦ ἐγκαταλείψῃ τὸ ἔδαφος τῆς Μακεδονίας καὶ μπῆ στὴ Θεσσαλία, ἀντικρύζει στὴν κορυφὴ λόφου, ποὺ κατεβαίνει ἀπότομα ὡς τὴ θάλασσα, τὸ μεγάλοπρεπο Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα¹). Τὸ Κάστρο (Εἰκ. 1) εἶναι κτισμένο στὶς νοτιοανατολικὰς ὑψώρειες τοῦ Ὀλύμπου καὶ δεσπόζει στὴν παραλιακὴ λωρίδα καὶ στὸ δρόμο, ποὺ ὀδηγεῖ στὸ Παπαπούλι (παλιὰ σύνορα Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας) καὶ στὰ Τέμπε. Ὁ σημερινὸς δρόμος, ποὺ ἀκολουθεῖ ὁ σιδηρόδρομος, δὲν ἦταν βέβαια ὁ παλιός, γιατί μόνις στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα διανοίχτηκε ἡ σήραγγα τοῦ λόφου. Ὁ παλιὸς δρόμος ἔκαμπε τὸ λόφο, καθὼς βεβαιωνόμαστε ἀπὸ ἐπιτόπιες παρατηρήσεις καὶ ἀπὸ τὴ μαρτυρία τοῦ Félix de Beaujour, ποὺ γράφει: « Ὁ δρόμος πρὸς τὴ Μακεδονία περνᾷ κάτω ἀπ' τὸ φρούριο τοῦ Πλαταμώνα στὴ βάση τοῦ ἀντερείσματος²) καὶ κατεβαίνει μέσα ἀπὸ βαθειὰ χαράδρα στὴν ἀκτὴ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, στὴν ἀρχὴ μιᾶς μεγάλης πεδιάδας, ποὺ ἀνοίγεται λίγο λίγο πρὸς τὸ βορρᾶ, καθὼς οἱ παραφυάδες τοῦ Ὀλύμπου φεύγουν πρὸς δυσμὰς: εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Πιερίας, ἀπ' ὅπου ἀρχίζει ἡ Μακεδονία... »³).

Ἐπάνω ἀπὸ τὸ λόφο τοῦ Κάστρου βλέπει κανεὶς, μακριὰ πρὸς τὴν παραλιακὴ λωρίδα τῆς Μακεδονίας, τὴ μικρὴ πεδιάδα τῆς Λεπτοκαρυᾶς, καὶ πιὸ πέρα τὴν πεδιάδα τοῦ Λιτόχωρου καὶ τὸ « ξηροκάμπι » του, ποὺ σχηματίζονται ἀνάμεσα στὶς ὑψώρειες τοῦ Ὀλύμπου καὶ στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο.

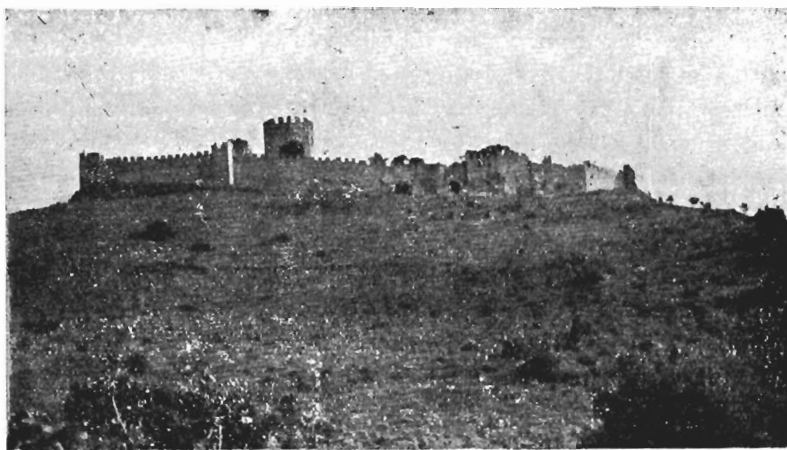
Τὸ Κάστρο βρίσκεται λοιπὸν σὲ μιὰ στρατηγικὴ δίοδο (κλεισούρα). Ἡ σπουδαιότητά της ἦταν ἐπόμενον νὰ μὴ μείνῃ ἀπαρατήρητη στὴν ἀρχαιότητα καὶ ἰδίως στὸν ταραχῶδη σὲ ἀναστατώσεις καὶ μετακινήσεις πληθυσμῶν μεσαίωνα. Στούς νέους ὅμως χρόνους ἡ σημασία τοῦ Κάστρου ἀπὸ

1. Τὸ Κάστρο βρίσκεται τρία τέταρτα τῆς ὥρας μακριὰ ἀπ' τὸ ὁμώνυμο παραθαλάσσιο χωριό, ποὺ συνοικίστηκε τὴν τελευταία εἰκοσαετία ἀπὸ κατοίκους τοῦ μεσογείου χωριοῦ « Παντελεήμονας » (ἀπέχει 2 ὥρες περιπυ) καὶ ἑνὸς παραθαλασίου καὶ κοντινοῦ συνοικισμοῦ προσφύγων.

2. Ἐννοεῖ τὸ λόφο τοῦ Κάστρου, ποὺ κλίνει πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐπομένως εἶναι ἀντερείσμα του.

3. FÉLIX DE BEAUJOUR, Voyage militaire dans l'empire Othoman, Paris 1829, τόμ. 1 σελ. 189.

στρατιωτικὴ ἄποψη ἄρχισε νὰ ἐλαττώνεται φυσικὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐφεύρεση τῆς πυρίτιδας καὶ τὴ βαθμιαία τελειοποίηση τῶν πυροβόλων ὄπλων. Ὁ ἴδιος ὁ Félix de Beaujour, ποὺ περιγράφει τὴ θέση τοῦ Πλαταμώνα, ἀναπτύσσει σχετικὰ τὶς ἐξῆς γνώμες· « Ἡ σημασία τοῦ φρουρίου αὐτοῦ, ποὺ τὸ θεωροῦν σὰν τὸ κλειδί τῆς Μακεδονίας, ἔχει παρεξηγηθῆ, καὶ θὰ ἦταν ἀνώφελο νὰ τὸ ξανακτίσουν ἐπάνω σὲ νέο σχέδιο, γιὰτὶ δεσπόζεται ἀπὸ τὰ κοντινὰ ὑψώματα, ἀπ' ὅπου θὰ μπορούσε νὰ κτυπηθῆ μ' ἐπιτυχία. Στὸ ἐσωτερικὸ

Εἰκ. 1. Ἐπίσημη ἀποψη τοῦ Κάστρου ἀπὸ τὸ Νότο.

τοῦ Κάστρου βρίσκονται στριμωγμένα ἑκατὸ περίπου ξύλινα σπίτια, ποὺ σὲ μιὰ πολιορκία θὰ ἐμπόδιζαν τὴν ἄμυνά του.

Ἡ θέση, ἐπάνω στὴν ὁποία τὸ Κάστρο αὐτὸ εἶναι κτισμένο, δὲν εἶναι πολὺ ἀπότομη, καὶ οἱ πλαγιές, ἀπ' ὅπου ἀνεβαίνει κανεὶς καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρὲς καὶ ποὺ χωρίζουν τὰ τρεχούμενα νερά, εἶναι ἀρκετὰ ἀπαλές· ἀλλ' ὁ δρόμος ἔχει τόσον ἀπόκρημνους ὄχτους καὶ εἶναι τόσο στενός, ὥστε μερικοὶ ἄντρες θ' ἀρκοῦσαν νὰ τὸν φράξουν· ἂν μάλιστα οἱ ἄντρες αὐτοὶ ἦταν περιχαρακωμένοι, δὲ θὰ μπορούσε νὰ τοὺς ἐκτοπίσει κανεὶς παρὰ ἂν ἔπιανε τὰ γύρω ὑψώματα, ποὺ ἔχουν ὅμως πολὺ πυκνὰ δάση καὶ ὅπου δύσκολα φτάνει κανεὶς»¹⁾).

2. Ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς πηγὲς γνωρίζουμε πολὺ λίγα γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Κάστρου· γι' αὐτὸ εἴμαστε ἀναγκασμένοι σὲ πολλὰ σημεῖα νὰ κάνουμε ὑποθέσεις μὲ βᾶση τὶς παρατηρήσεις μας καὶ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ποὺ ἀφο-

1. FÉLIX DE BEAUJOUR, ἔνθ' ἄν. σελ. 188.

ροῦν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τὸ Κάστρο. Τὸ αὐτὸ ἐξ ἄλλου συμβαίνει καὶ γιὰ ὅλα σχεδὸν τὰ μεσαιωνικὰ κάστρα ¹⁾).

Στὴ θέση τοῦ σημερινοῦ Κάστρου ἐπῆρχεν ἄλλοτε πολὺ πιθανὸν ἀρχαία ἑλληνικὴ πόλη, ὅπως μαρτυροῦν οἱ ὀρθογώνιες πώρινες πέτρες, ποὺ εἶναι ἐντειχισμένες στὶς βάσεις τοῦ πρώτου περιβόλου τοῦ τείχους καὶ ἰδίως στὸ νότιο τμήμα του ²⁾. Ἡ γνώμη αὐτὴ ἐνισχύεται ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ ἐντειχισμένων στὸ τείχος γλυπτῶν, ποὺ παρατήρησα λίγο πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου στὸ Κάστρο. Τὸ ψηλότερο ἀπὸ τὸ ἔδαφος παριστάνει δύο πρόσωπα, ἓνα καθιστὸ καὶ ἓνα ὄρθιο, δηλαδὴ παρουσιάζει τὸν κλασσικὸ τύπο τῶν ἐπιτυμβίων στηλῶν. Ἐντύπωση κάνει ἡ λεπτότητα καὶ ἡ μαλακότητά τῶν γραμμῶν, ποὺ θυμίζουν τὴ γλυπτικὴ τῶν κλασσικῶν χρόνων. Πιὸ κάτω καὶ λίγο δεξιότερα εἶναι ἐντειχισμένο ἓνα μαρμάρينو θραῦσμα μὲ παράσταση ἀπλοῦ ἰωνικοῦ κυματίου, καὶ ἀκόμη πιὸ κάτω καὶ πρὸς τὴν αὐτὴ διεύθυνση ἄλλο μαρμάρينو θραῦσμα μὲ γραμμές, ποὺ προέρχεται ἀσφαλῶς ἀπὸ ἀρχαία οἰκοδομή.

Ἐπίσης κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο πρὸς Ν. βρίσκονται διάφορα λείψανα ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν οἰκοδομημάτων ³⁾. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ παρατηρεῖ ὁ Heuzey καὶ τέσσερες τοίχους — ποὺ σώζονται ὡς σήμερα — ἐνὸς μεγάλου οἰκοδομήματος, πού, κατὰ τὴν ἀληθοφανῆ γνώμη του, ἴσως ἐχρησίμευε γιὰ κατοικία τοῦ ἐπισκόπου ⁴⁾ (Εἰκ. 2). Μέσα σ' αὐτὸ τὸ χῶρο βρίσκονται ἀκόμη καὶ σήμερα μονόλιθοι κίονες. Στὸν κορμὸ μάλιστα ἐνὸς εἶναι ἐλαφρὰ σκαλισμένη ἐπιγραφή, ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1280 μ. Χ. καὶ ποὺ δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν A. Plassart ⁵⁾.

Ὁ Clarke ⁶⁾, ὁ Leake ⁷⁾ καὶ ὁ Heuzey ⁸⁾ τοποθετοῦν στὴ θέση τοῦ Κάστρου τὴν ἀρχαία πόλη Ἡράκλειον, ἔχοντας ὑπ' ὄψη τους τὸ Σκύλακα τὸν Καρνανδέα, ποὺ γράφει σχετικὰ τὰ ἐξῆς: « Ἀπὸ δὲ τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ

1. Βλέπε τὶς πετυχημένες παρατηρήσεις τοῦ A. BON, τὶς σχετικὰς πρὸς τὴ μέθοδο γιὰ τὴν ἔρευνα αὐτῶν τῶν μνημείων. A. BON, Fortereses médiévales de la Grèce centrale στὸ Bulletin de Correspondance Hellenique LXI (1937), τεύχ. 1 σελ. 136-137 καὶ ἄλλοι.

2. Τὶς πέτρες αὐτὰς παρατήρησε καὶ ὁ L. HEUZEY, Le mont Olympe et l'Acarnanie, Paris 1860, σελ. 92.

3. EDWARD DANIEL CLARKE, Travels in various countries of Europe, Asia and Africa, part the second, section the third, London 1816, σελ. 302-303. HEUZEY ἔ. ἀ. σελ. 91-93.

4. HEUZEY, ἔ. ἀ. σελ. 91.

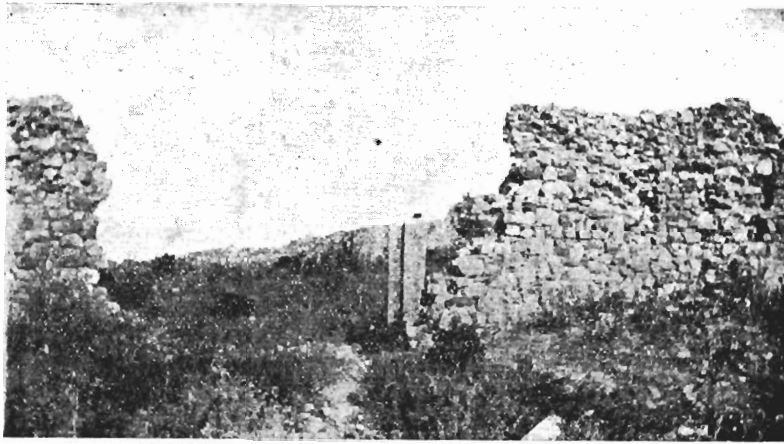
5. A. PLASSART, Inscriptions de Piérie, d'Émathie et de Bottiée στὸ Bulletin de Correspondance Hellenique 47 (1923) σελ. 172-175.

6. CLARKE, ἔ. ἀ. σελ. 301-303.

7. LEAKE, Travels in Northern Greece, London 1835, τόμ. 3 σελ. 404 κέξ.

8. HEUZEY, ἔ. ἀ. σελ. 88-89, 91-93.

Μακεδόνες εἰσὶν ἔθνος, καὶ κόλπος Θερμαῖος. Πρώτη πόλις Μακεδονίας Ἑρακλείον· Δίον, Πύδνα πόλις Ἑλληνίς, Μεθώνη...»¹⁾ καὶ τὴ μαρτυρία τοῦ Τίτου Λιβίου, ποὺ γιὰ τὴ θέση τοῦ Ἑρακλείου λέγει «Inter haec consul a Phila Popilium cum duobus milibus armatorum Heracleum

Εἰκ. 2. Ἐρείπια παλίου οἰκοδομήματος, τοῦ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου κατὰ τὸν Heuzey.

mittit' abest a Phila quinque milia ferme passuum, media regione inter Dium Tenpreque in rupe amni imminente positum»²⁾. Πραγματικὰ ἡ θέση τοῦ ἀρχαίου Ἑρακλείου, ποὺ μνημονεύει τὸ λατινικὸ κείμενο, συμφωνεῖ μὲ τὴ σημερινὴ τοποθεσία τοῦ Κάστρου³⁾.

1. Geographi Graeci Minores, ed. Car. Mullerus. Parisiis 1850. Σκύλακος Καρυανδέως περίπλους 66. Ὁ Clarke (ἔ. ἀ. σελ. 303 σὲ ὑποσημείωση) χαρακτηρίζει μὲ τὰ ἑξῆς τὸ χωριὸ τοῦ Σκύλακα. «And this passage of Scylax is of the more consequence, in ascertaining the position of Heraclea; because the same author has before stated, that Macedonia begins immediately after the passage of the river Penëus».

2. Titus Livius XLIV, 8, 8. Παράβαλε τὸ ἑξῆς χωριὸ ἀπὸ τὴ Γεωγραφία τοῦ Μελετίου, ποὺ, ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸ τοῦ Πλαταμώνα, παρουσιάζει κατὰ τρόπον παράδοξο μεγάλῃ ὁμοιότητα μὲ τὸ χωριὸ τοῦ Λιβίου. «Πόλεις παραθαλάσσιαι τῆς Μακεδονίας εἶναι Πλαταμών, μὲ θρόνον Ἐπισκόπου, ἐπὶ λόφου ἰδρυμένη, μεταξὺ Πηνειοῦ τῆς Θεσσαλίας, καὶ τοῦ Φαρόβου τῆς Μακεδονίας τῶν ποταμῶν» (Μελετίου, Γεωγραφία Παλαιὰ καὶ Νέα, Βενετία 1807, τόμ. 2 σελ. 459).

3. Ὁ Rouquerville (Voyage de la Grèce, Paris 1826, τόμ. 3 σελ. 376), μὲ πηγὲς τὸ Στράβωνα, τὸν Πολύβιο καὶ τὸν Τίτο Λίβιο, γράφει γιὰ ὅλη αὐτὴ τὴν περιοχὴ. «Caterin,... est une ville arrosée par une rivière qui conflue avec le Sphetili Sou. La direction de ces rivières, le lac qu' elles forment, porteraient

Τὸ ὄνομα *Πλαταμών*,¹⁾ ποὺ ἀναπλήρωσε τὸ ἀρχαῖο *Ἡράκλειον* στοὺς βυζαντινοὺς, ἴσως, χρόνους, νομίζω, ὅτι θὰ προϋπῆρχε ἀσφαλῶς καὶ θὰ δήλωνε στὴν ἀρχὴ τὴ θαναμία μακρὰ καὶ πλατιά ἀκρογιαλιά, ποὺ ἐκτείνεται κάτω ἀπ' τὸ λόφο πρὸς τὴ διεύθυνση καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας.

Ἐργότερα, στοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἡ ὀνομασία *Πλαταμών*, ποὺ σήμαινε τὴ χαρακτηριστικὴ αὐτῆ τοῦ τόπου ἀκρογιαλιά, ἦταν πολὺ φυσικὸ νὰ ἐπεκταθῆ κι' ἔτσι νὰ πάρουν τὸ ἴδιο ὄνομα καὶ ἡ κωμόπολη, ποὺ ἦταν κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο, καὶ τὸ Κάστρο τὸ ἴδιο.

Ἐπιπροσέτι, ὁ Προκόπιος στὸ βιβλίον του « Περὶ κτισμάτων » δὲν ἀναφέρει τίποτε γιὰ τὸ Κάστρο, ἀν καὶ μνημονεύει τόσες ἐπισκευὲς ἢ ἀνεγέρσεις φρουρίων. Ἄλλὰ καὶ κατόπιν, δηλαδὴ μετὰ τὸν Ἰουστινιανό, ὡς τὸν 12ο αἰῶνα δὲν ἔχουμε καμμιά μαρτυρία γιὰ τὸ Κάστρο, ὅσο τοῦλάχιστο γνωρίζω. Αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰ μᾶς κἀνὴ νὰ συμπεράνουμε, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἄφησαν τὸ καίριο αὐτὸ σημεῖο ὅλως διόλου ἀφρούρητο στὴν ἐποχὴ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν σλαβικῶν φύλων, ἰδίως τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ 10ο αἰῶνα²⁾, στὴ Θεσσαλία καὶ στὴ λοιπὴ Ἑλλάδα.

Γιὰ πρώτη φορὰ μνεῖα τοῦ ὀνόματος *Πλαταμών* γίνεται στὸ χρυσόβουλλο τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Γ', μὲ τὸ ὁποῖο παραχωροῦνται ἐμπορικὰ προνόμια στοὺς Βενετοὺς (1198)³⁾. Ὁ καθηγητὴς κ. Σ. Κυριακίδης στὴν ἀξιόλογη μελέτη του γιὰ τὴ διοικητικὴ ἱστορία τοῦ θέματος Θεσσαλονίκης γράφει, ὅτι διοικητικὰ ἡ « ἐπίσκεψις Πλαταμώνος », καθὼς καὶ τὸ « κατεπανίκιον Κίτρου », ποὺ μνημονεύονται στὸ χρυσόβουλλο τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Γ', μαζί μὲ τὴ Βέροια καὶ τὰ Σέρβια ἀνήκαν κατὰ τὸ 10ο αἰῶνα στὸ θέμα Θεσσαλονί-

à croire qu'on est aux lieux où fleurit Dium, ville considérable de la Macédoine que Platamona est Héraclée; que le contrefort sur lequel elle est située est le promontoire Dotium, et la rivière qu'on passe avant de le franchir, la réunion de l'Aeson et du Leucus des anciens ».

1. Πλαταμών = πλατὺς αἰγιαλὸς (Λεξικὸ Liddel — Scott).

Ὁ Μελέτιος (ἔ. ἀ. τόμ. 2 σελ. 459) παρετυμολογώντας γράφει. « Αὐτὸ τὸ Φρούριον πρότερον ἦτον Μοναστήριον, Πλατέα Μονὴ λεγόμενον καὶ ὕστερον ἔγινε πόλις ».

2. Βλ. Κεδρηγόν, ἔκδ. Βόννης, II σελ. 449-450, «... ἐπεὶ ἔγνω (Νικηφόρος ὁ Οὐρανός) τὸν Σαμουὴλ τῆ τοῦ δουκὸς Γρηγορίου τοῦ Ταρωνίτου σφαγῆ καὶ τῆ ἀλώσει τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπαιρόμενον, καὶ διὰ τοῦτο τὰ τε Θετταλικά διαβάνα τέμνη καὶ τὸν Πηνειὸν περαιωσάμενον ποταμόν, Θετταλίαν τε καὶ Βοιωτίαν καὶ Ἀττικὴν εἰσβαλόντα τε καὶ ἐν Πελοποννήσῳ διὰ τοῦ ἐν Κορίνθῳ ἰσθμοῦ, καὶ πάντα ταῦτα δηοῦντα καὶ ληϊζόμενον, ἄρας καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν στρατευμάτων καὶ τὰς ὑπωρείας διελθὼν τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐν Λαρίσση γενόμενος... »

3. TAFEL — THOMAS, Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig, I Theil (814-1205), Wien 1856, σελ. 267. « Episkopsis Platamonos ».

κης. Κατόπιν ὁμως Βασίλειος ὁ Β΄ τὰ ἀπέσπασε ἀπ' αὐτὴ καὶ μόλις κατὰ τὰ μέσα τοῦ 13ου αἰώνα δόθηκαν πάλι στὸ θέμα Θεσσαλονίκης μαζί με τὴ Βέροια καὶ τὰ Μόγλενα.

Γιὰ τὴ σχέση τῆς ἐκκλησιαστικῆς πρὸς τὴ διοικητικὴ διαίρεση γράφει ὁ κ. Σ. Κυριακίδης ὅτι, ἂν καὶ δὲ συνέπιπταν, πάντοτε ὁμως σὲ μερικὰ κατεπανίκια ἀντιστοιχοῦσαν ὠρισμένες ἐπισκοπές. « Ἄλλὰ πρὸς τὴν ἐπίσκεψιν Πλαταμῶνος δὲν μνημονεύεται ἀντίστοιχος ἐπισκοπή, εἰμὴ τὸ πρῶτον ἐν τῇ βούλλα τοῦ Ἰνοκεντίου τοῦ Γ'. Βραδύτερον ἀναγράφεται τελευταία ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἐπισκοπῶν Θεσσαλονίκης »¹⁾.

Μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τοὺς Φράγκους (1204), οἱ χῶρες τῆς Ἑλλάδας δόθηκαν, ὅπως εἶναι γνωστό, στὸν ἰδρυτὴ τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφάτιο τὸ Μομφερρατικό²⁾.

Τὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα, ἂν ἐξαιρέση βέβαια κανεὶς τὶς μεταγενέστερες ἐπισκευές, ἀνάγεται στὴν ἐποχὴ αὐτὴ τῆς Φραγκοκρατίας, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν στοιχείων τοῦ Κάστρου καὶ ἀπὸ τὴν τειχοδομίαν του. Ἄν θέλουμε τώρα νὰ προσδιορίσουμε ἀκριβέστερα τὴν ἐποχὴ πού κτίστηκε, πρέπει νὰ δεχτοῦμε τὸ μεταξὺ 1204 — 1222 χρονικὸ διάστημα, γιατί τὸ 1222 καταλύθηκε τὸ βασίλειο τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὸ δεσπότη τῆς Ἡπείρου Θεόδωρο Ἄγγελο³⁾. Εἶναι μάλιστα πολὺ πιθανόν, ὅτι τὸ Κάστρο κτίστηκε τὸν πρῶτο χρόνον τῆς Φραγκοκρατίας, ὅταν δηλαδὴ ὁ Βονιφάτιος κατέβαινε στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ κατακτήσῃ τὶς χῶρες, πού τοῦ ἔλαχαν. Στὴ στρατηγικὴ αὐτὴ διάβαση ἔπρεπε ὁ Βονιφάτιος νὰ ἐγκαταστήσῃ φρουρὰ μέσα σὲ κατάλληλο ὄχυρό, ἂν ἤθελε νὰ ἔχῃ ἐξασφαλισμένα τὰ νῶτα του. Τότε ἢ περιοχὴ αὐτὴ θὰ δόθηκε σὰν ἱπποτικὸ τιμάρσιο σὲ κάποιον εὐγενῆ ἀπ' αὐτοὺς, πού ἀκολουθοῦσαν τὸ Βονιφάτιο. Ὁ εὐγενὴς αὐτὸς θὰ ἔδωσε στὸ Κάστρο τὴ μορφὴ, πού διασώζει ὡς σήμερα στὰ κύρια μέρη του.

Ἀντίθετα πρὸς τὰ ἄλλα φραγκικὰ κάστρα τῆς κυρίως Ἑλλάδας, καὶ ἰδίως τῆς Στερεᾶς, τὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα ἔμεινε γιὰ λίγα χρόνια στὰ χέρια τῶν Φράγκων· γι' αὐτὸ καὶ διατηροῦνται πολλὲς καὶ ποικίλες ἐπισκευὲς τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Τούρκων, πού τὸ χρησιμοποίησαν πολὺ περισσότερο χρονικὸ διάστημα. Ὑστερα ἀπὸ τὴν κατάλυση τῆς Φραγκοκρατίας στὴ Μακεδονία μνημονεύει τὸ Κάστρο ὁ Ἀκροπολίτης στὸ κεφάλαιο, ὅπου ἀφηγεῖται τὴ σύγκρουση τοῦ σεβαστοκράτορα Ἰωάννου, ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορα τῆς

1. ΣΤΙΑΠ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ, Θεσσαλονίκια μελετήματα, Θεσσαλονίκη 1939, σελ. 35-36

2. ΤΑΦΕΙ — THOMAS, ἔ. ἀ. σελ. 486· « Pertinentia Platamonos » (στὴ συνθήκη γιὰ τὸ μοίρασμα τῶν χωρῶν, στὸ μέρος, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὸ δεύτερο κλῆρον τῶν ξένων).

3. Βλ. W. MILLER, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι (1204-1566), μετάφρ. Σ. Λάμπρου, τόμ. 1 σελ. 122.

Νικαίας Μιχαήλ Η', με τὸ δεσπότη τῆς Ἡπείρου Μιχαήλ, πὸ ἐνισχύθηκε με στρατιωτικὴ δύναμη ἀπὸ τὸ γαμπρὸ του, « τὸν ῥήγα τῆς Σικελίας τὸν Μαμφρέ », καὶ ἀπὸ τὸν πρίγκιπα τῆς Ἀχαΐας Γουλιέλμο Βιλλεαρδουίνο. Μετὰ τὴ σύρραξή τους στὴν Πελαγονία (1259), ὅπου νικήθηκε ὁ Μιχαήλ καὶ οἱ Φράγκοι σύμμαχοί του, « οἱ κρείττους τῶν ταγμάτων αὐτοῦ (δηλαδὴ τοῦ πρίγκιπα τῆς Ἀχαΐας) καὶ προσγενεῖς, ὅ τε Ἀσὲλ Δετουσί, ὁ τῆς Καριτανίας Ἰοφρὲ καὶ ἄλλοι τῶν ὀνομασιῶν πλείους, οἱ μὲν κατὰ τὸν Πλαταμῶνα, οἱ δὲ κατὰ ἄλλο μέρος ἐάλωσαν, καὶ δεσμῶται τῷ βασιλεῖ συναπήχθησαν »¹⁾.

Ἀργότερα, τὸ 1343, στὸν ἐμφύλιο πόλεμο μεταξὺ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ (1341—1354) καὶ Ἰωάννου Ε' τοῦ Παλαιολόγου (1341—1391) « ὁ Πλαταμών, πόλις παραθαλασσία » προσχωρεῖ στὸν Καντακουζηνό²⁾ Ὑστερα ὅμως ἀπὸ μερικὸς μῆνες, ἐπειδὴ οἱ Πλαταμώνιοι φοβήθηκαν, μήπως ὁ ἀντίπαλος τοῦ Καντακουζηνοῦ μέγας Δούκας Ἀπόκανκος ἔλθῃ με στόλο καὶ καταλάβῃ τὴν πόλιν τους, ἀποστάτησαν καὶ στρέφηκαν ἐναντίον τοῦ Καντακουζηνοῦ³⁾. Ὁ ἴδιος μέγας Δούκας Ἀπόκανκος τὸ 1346 φυλακίζει στὸν Πλαταμῶνα, ἀσφαλῶς στὸ δεσμωτήριον τοῦ Κάστρου, ἐπισημοὺς Ζηλωτές⁴⁾.

Ὑστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ παρακολουθήσουμε τὴν ἱστορία τοῦ Κάστρου ὡς τὴν παράδοσή του στοὺς Τούρκους, γιατί μᾶς λείπουν, ἔστω καὶ ἀόριστες σχετικὲς πρὸς τὴν περιοχὴ του εἰδήσεις. Ἡ τύχη του ὅμως φαίνεται, ὅτι δὲν ἦταν τόσο πολυκύμαντη, ὅσο ἡ τύχη τῶν κάστρων, πὸ βρῆσκονταν στὴν κυρίως Ἑλλάδα· γι' αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ λίγα μεσαιωνικὰ λείψανα στὴν Ἑλλάδα, πὸ ἔχουν διατηρηθῆ σὲ καλὴ σχετικὰ κατάστασι. Αὐτὸ βέβαια πρέπει νὰ τὸ ἀποδώσουμε καὶ στὴν τουρκικὴ φρουρὰ τοῦ Κάστρου, πὸ φρόντιζε κάπως γιὰ τὴ συντήρησή του. Τὴ φροντίδα αὐτὴ τῶν Τούρκων γιὰ τὴ διατήρησι καὶ τὴν ὀχύρωσι τοῦ Κάστρου μαρτυροῦν οἱ μεταγενέστερες ἐπισκευὲς τῶν τειχῶν, νεώτατες μάλιστα σὲ μερικὰ μέρη, ὅπως π.χ. τοῦ ἀνατολικοῦ τείχους, καὶ τὰ δυὸ παλιὰ πυροβόλα, ἓνα σπασμένο καὶ τὸ ἄλλο ἀκέραιο, πὸ σώζονται ὡς σήμερα στὸ μεγάλο χῶρον τοῦ πρώτου περιβόλου.

Τὸ ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν κατέστρεψαν τὸ Κάστρο, ὅπως ἄλλα μεσαιωνικὰ κάστρα⁵⁾, ἀφοῦ μάλιστα ἦταν κύριοι ὄλων τῶν διόδων σ' ὀλόκληρη τὴν

1. ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΗΣ, ἔκδ. Βόννης, 81-82.

2. ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ, ἔκδ. Βόννης, III, 58^D, 7.

3. ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ, ἔκδ. Βόννης, III, 63^B, 9.

4. ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ, ἔκδ. Βόννης, III, 93^C, 18-19.

5. Πρβλ. καταστροφὴ φρουριῶν στίς μελέτες τῶν: Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ, Ἡ Ἑλλάς κατὰ τὸν Ἑβλιὰ Τσελεμπή, στὴν Ἑπετ. Ἐταιρ. Βυζαντινῶν Σπουδῶν 14 (1938) σελ. 495, 504. Α. ΒΟΝΝ, Forteresses médiévales de la Grèce centrale, στὸ Bulletin de Correspondance Hellénique 61 (1937) σελ. 163. Γ. ΚΟΛΛΙΑ, Σιδερόκαστρον, στὴν

Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀπεναντίας φρόντισαν γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ Κάστρου, αὐτὸ ὀφείλεται, νομίζω, στὴ στρατηγικὴ σημασία του, ποὺ ἀνέφερα παραπάνω καὶ στὴν ἐπίκαιρὴ ἐπίσης παραλιακὴ θέση του στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο¹⁾, ποὺ προστάτευε τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς ἀπὸ τὶς πειρατικὲς ἐπιδρομὲς²⁾. Ἀκόμη στὴν ὀχύρωση τοῦ Κάστρου θὰ συνέβαλε καὶ ἡ γειτονιὰ τῶν πολεμικῶν κατοίκων τοῦ Ὀλύμπου, ποὺ διαρκῶς, φαίνεται, ἐνωχλοῦσαν τοὺς Τούρκους³⁾.

Ἀπὸ τὸ 17ο αἰῶνα καὶ ἔξῃς ἔχουμε πάλι μαρτυρίες γιὰ τὸ Κάστρο, τὶς εἰδήσεις τῶν περιηγητῶν. Ἔτσι ὁ R. P. Robert de Dreux σὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνα μνημονεύει τὸ Κάστρο σὰ μιὰ μικρὴ πόλη⁴⁾, ὁ δὲ Paul Lucas στὶς ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰῶνα ἐξαίρει τὴν ὀχυρὴν θέση του⁵⁾. Ὁ Clarke ἀφηγεῖται, ὅτι στὸ Κάστρο ὑπῆρχε τουρκικὴ φρουρά, ποὺ δὲν τοὺς ἐπέτρεψε νὰ

Ἔπετ. Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 10 (1933) σελ. 76, 82. ΕΥΓ. ΝΤΑΡΚΟ, Ἡ ἱστορικὴ σημασία καὶ τὰ σπουδαιότερα ἐρεῖπια τοῦ Μουχλίου, στὴν Ἐπετ. Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 10 (1933) σελ. 472-473.

1. Πρβλ. Α. ΒΟΝΝ, ἔνθ' ἀν. σελ. 186, τὴ φροντίδα τῶν Τούρκων γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ κάστρου τῆς Ἀμφισσας.

2. Ἡ πειρατεία ἐπὶ τουρκοκρατίας, ποὺ λυμαινόταν τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, προκαλοῦσε, καθὼς εἶναι γνωστὸ, προσωρινὴ καταφυγὴ ἢ καὶ μετοικεσίες τῶν κατοίκων τῶν παραλίων σὲ ὄρεινὰ καὶ ὀχυρὰ μέρη τῆς ἐνδοχώρας, σὰ λεγόμενα κάστρα. Εἶναι λοιπὸν πολὺ πιθανόν, ὅτι τὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα χρησίμευε γιὰ καταφύγιο, ὅταν γίνονταν πειρατικὲς ἐπιδρομὲς στὴν περιοχὴ του. Μάλιστα κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἀναφέρονται ρητὰ ἐπιδρομὲς τῶν Ὀλυμπίων ἀγωνιστῶν, ποὺ μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ τους κινήματος εἶχαν βοῆ ἄσυλο στὶς ἐπαναστατημένους Βόρειες Σποράδες. Ὁ Περραιβὸς (Ἀπομνημονεύματα πολεμικά, Ἀθῆναι 1836, τόμ. 2 σελ. 22) γράφει γι' αὐτούς: «... ἀπολέσαντες τὰς ἐλπίδας τῆς ἐκστρατείας (κατὰ τῆς Θεσσαλίας) ἄρχισαν ν' ἀτακτῶσιν βλάπτοντες πολλάκις τοὺς ἰδίους ὁμογενεῖς περιφερόμενοι κατὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον μὲ τὰ πλοῖά των, ὁμοίως καὶ εἰς τὰς ὀθωμανικὰς νήσους· ἢ ἀπόγνωσις καὶ ἡ ἔνδεια ἐρέθειζαν αὐτοὺς εἰς πάσαν ἀταξίαν».

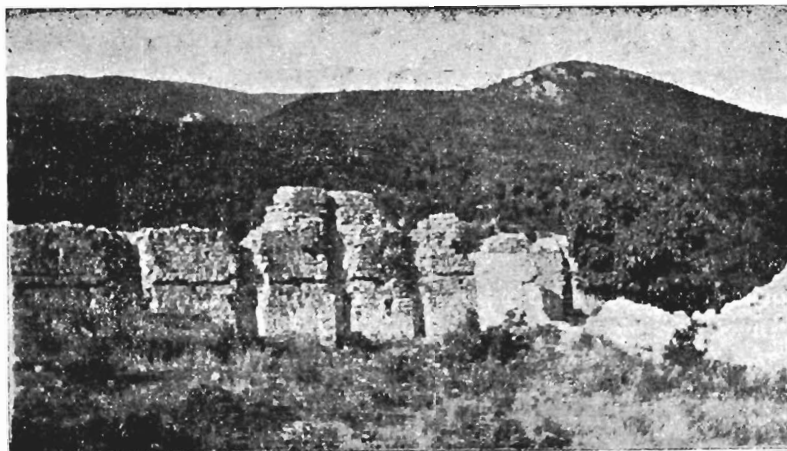
3. Πρβλ. στίχο τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ «ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσαβος»: «κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδὶ καὶ κλέφτης».

Γιὰ τοὺς ἀρματολοὺς καὶ κλέφτες τῆς περιοχῆς Ὀλύμπου ἀπὸ τὸν 17 αἰῶνα καὶ κατόπιν βλ. ΝΙΚ. ΚΑΣΟΜΟΥΛΗ, Ἐνθυμώματα στρατιωτικὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, Ἀθῆναι 1940, τόμ. 1 σελ. 10-12, 17-18, 20-23, 40-48, 57-86.

4. HUBERT PERNOT, Voyage en Turquie et en Grèce du R. P. Robert de Dreux, aumonier de l'ambassadeur de France (1665-1669), Paris 1925, σελ. 103: «Nous le laissions (le mont Olympe), la première journée assez écarté sur la droite, tirant du côté de Platamana, qui est une petite ville située sur le sommet d'une montagne qui avance en mer...».

5. PAUL LUCAS, Voyage, Amsterdam 1714, τόμ. 1 σελ. 213: « Nous traversâmes le petit golfe et nous passâmes Platamone c'est un lieu fort gros, et dont le Château peut être de défense: aussi est-il bâti sur montagne, et en état de commander à tout le pais ».

περάσουν μέσα¹), κι' ἔτσι ἀναγκάστηκαν νὰ διανυκτερέψουν σ' ἓνα μικρὸ χωριό, πὸν βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὸ φρούριο (1801). Στὸ χωριὸ αὐτὸ ὑπῆρχε πανδοχεῖο (Εἰκ. 3), πὸν μέσα κι' ἔξω διέσωζε μερικοὺς κίονες, ἀναποδο-

Εἰκ. 3. Ἐρείπια τοῦ πανδοχείου πιθανῶς.

γυρισμένα δωρικὰ κιονόκρανα, πὸν χρησίμευαν γιὰ βάσεις κίωνων, μιὰ σαρκοφάγο καὶ ἄλλα λείψανα τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ Clarke θεωρεῖ, ὅτι αὐτὰ ὅλα προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο Ἡράκλειο²). Ὁ Rouqueville βρῖσκει τὸν Πλαταμῶνα ἔδρα Βοεβόδα καὶ Ἐπισκόπου. Μέσα στὸ φρούριο ὑπῆρχαν 50 ξύλινα τουρκικὰ σπίτια³).

1 Πρὸβλ. Χ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, Ἀθῆναι 1901, Εἰσαγωγή (Τὰ πρὸ τῆς Ἐπανάστασεως) σελ. 14-15. «... ἕνεκα δὲ τῶν συμβαινουσῶν ἀποστασιῶν αὐτῶν (τῶν Ἑλλήνων) διετήρουν (οἱ Τούρκοι) ὅλα τὰ φρούρια, τὰς ἀκροπόλεις καὶ τὰς ὀχυρὰς καὶ τὰς ἐπικαίρους θέσεις πάντοτε ἐφωδιασμένας ἕξ ὅλου τοῦ ὕλικου τοῦ πολέμου καὶ τῶν πρὸς τοῦτο ἐπιτηδείων δὲν ἐπέτρεπον δὲ νὰ κατοικῶσιν, οὐδὲ νὰ διαμένωσιν Ἕλληνες ἐν αὐτοῖς. Διὰ ταῦτα ἐν τοῖς φρουρίοις τοῦ Ναυπλίου, Ἀκροκορινθίου, Μομεμβασίας, τῶν Μεσσηνιακῶν φρουρίων, τῶν Πατρῶν, τῆς Εὐβοίας, τῆς Ναυπάκτου, τῆς Βονίτισης, τῆς Λαμίας καὶ τοσοῦτων ἄλλων φρουρίων καὶ ἀκροπόλεων οὐδεὶς Ἕλλην ἐν αὐτοῖς κατώκει, οὐδὲ κἄν διενυκτέρευεν. Εἰς ἅπαντα δὲ τὰ φρούρια ταῦτα ἦσαν στρατιωτικοὶ διοικηταὶ ἢ φρουράρχοι (ζιντζιρταραγάδες), διωρισμένοι ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἔχοντες ὑπ' αὐτοὺς, ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ, τοπικὰ ἄτακτα στίφη, ἐν δὲ τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ καὶ ταῖς νήσοις, Τουρκαλβανούς».

2 CLARKE, Travels ἐνθ' ἀν. σελ. 302, 303.

3 ROUQUEVILLE, Voyage de la Grèce σελ. 375-376.

Ἄλλοι (Ὁ Leake¹⁾ καὶ ἀργότερα, τὸ 1839, ὁ γάλλος περιηγητὴς P. Durand²⁾ βρίσκουν τὸ πανδοχεῖο κατερειπωμένο καὶ δὲν ἀναφέρουν πιά χωριὸ ἔξω ἀπὸ τὸ Κάστρο. Καὶ μέσα στὸ Κάστρο λίγα μόνο τουρκικὰ σπίτια ὑπάρχουν³⁾. Ὅταν δὲ ὁ Heuzey πέρασε ἀπὸ τὸν Πλαταμώνα, ὑπῆρχε ἀκόμη στὸ Κάστρο μικρὴ φρουρὰ καὶ μερικὰ κανόνια. Μέσα σ' αὐτὸ κατοικοῦσαν τοῦρκοι γεωργοί, ποὺ καλλιεργοῦσαν τοὺς γύρω ἀγρούς⁴⁾.

Κατὰ τὴν Ἑλλην. Ἐπανάσταση τοῦ 1821 τὸ Κάστρο θ' ἀπέκτησε ἀναμφίβολα κάποια σπουδαιότητα ἀπὸ στρατηγικὴ ἄποψη, γιατί ἀποτελοῦσε ἓνα σημαντικὸ φρούριο τῶν Τούρκων μέσα στὴν ἀνήσυχη ἀτμόσφαιρα τῶν περιχώρων. Ἡ σημασία του ὁμως θὰ μεγάλωσε ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποὺ προσαρτήθηκε ἡ Θεσσαλία στὴν Ἑλλάδα. Τότε τὸ Κάστρο ἔγινε γιὰ τοὺς Τούρκους ὁ φύλακας τῶν συνόρων τοὺς πρὸς τὸ μῆρος τοῦ Ὀλύμπου, ἰδίως τῶν παραλίων, γιατί πολλὰ ἀνταρτικὰ σώματα ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα ἀποβιβάζονταν στὰ τουρκικὰ παράλια. Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι ἀμέλησαν νὰ ἐπισκευάσουν καλὰ τὸ Κάστρο καὶ νὰ ἐνισχύσουν τὴ φρουρὰ του. Ἔτσι στὴν ἐπανάσταση τῆς περιοχῆς Ὀλύμπου τὸ 1878, πεντακόσιοι ἄντρες μὲ ἀρχηγὸ τὸ λοχαγὸ Κ. Δουμπιώτη ἀποβιβάστηκαν στὴν Πλάκα τοῦ Λιτόχωρου καὶ ἀπ' ἐκεῖ πήγαν στὸ Λιτόχωρο, ποὺ ἔγινε τὸ κέντρο τοῦ κινήματος καὶ ὅπου στίς 19 Φεβρουαρίου ἐγκαταστάθηκε προσωρινὴ κυβέρνησις. Ἡ ἀγγελία τοῦ κινήματος τόσο ἐφόβισε τὸν τοῦρκο φρούραρχο τοῦ Κάστρου, ὥστε παραδόθηκε στοὺς ἐπαναστάτες μαζί μὲ τοὺς 15 ἄντρες τῆς φρουρᾶς του⁵⁾.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχία αὐτοῦ τοῦ κινήματος, τὰ μακεδονικὰ παράλια, ποὺ ἦταν κοντὰ στὸν Πλαταμώνα, συχνὰ ὑπῆρξαν οἱ τόποι ἀποβάσεων ἀνταρτικῶν σωμάτων. Ἔτσι τὸ 1896 στὴ Σκάλα τοῦ Ἐλευθεροχωρίου καταπλεῖ καὶ ἀποβιβάζεται τὸ ἀνταρτικὸ σῶμα τοῦ καπετὰν Μπροῦφα⁶⁾, σὲ μιὰ δὲ ἔρημη ἀκτὴ κοντὰ στὸν Πλαταμώνα τὸ σῶμα τοῦ καπετὰν Βερβέρα⁷⁾. Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ξηρὰ πολλὰ ἀνταρτικὰ σώματα περνοῦσαν στὴ Μακεδονία διαβαίνοντας κρυφὰ τὰ σύνορα⁸⁾. Ἡ τελευταία πολεμικὴ σελίδα τοῦ Κάστρου γράφηκε κατὰ τὸν ἑλληνοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1897, ὅταν βομβαρδίστηκε ἐπιχειρηματικῶς ἀπὸ μοῖρα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου⁹⁾. Ἀπὸ τότε σιγὰ σιγὰ ἐγ-

1. LEAKE, Travels ἔνθ' ἄν. σελ. 404.

2. Κοίταξε A. PLASSART, ἔνθ' ἄν. σελ. 173.

3. LEAKE, Travels ἔνθ' ἄν. σελ. 404.

4. HEUZEY, Le mont Olympe σελ. 91.

5. ΕΠΑΜ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ, Ἱστορία τοῦ συγγρόνου Ἑλληνισμοῦ (1832 - 1892), Ἄθηνα 1892, τόμ. 2 σελ. 574.

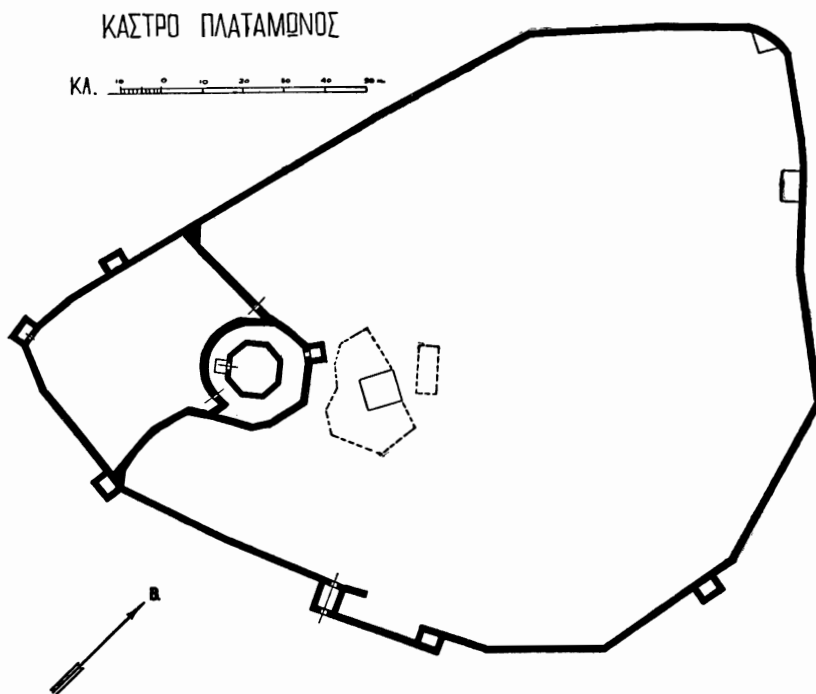
6. Ἡ ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ, ἔκδ. « Ἀστεως » σελ. 14, 21.

7. Αὐτόθι σελ. 62.

8. Αὐτόθι σελ. 30, 68.

9. Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ στὴ λέξις « Πλαταμών ».

καταλείπεται και τέλος μένει άκατοίκητο' οί καιρικές συνθήκες και οί άνθρωποι, πού χρησιμοποιοῦν τὸ ὑλικὸ τοῦ Κάστρου γιά τὸ κτίσιμο τῶν σπιτιῶν τους, ἐπιδροῦν καταστρεπτικά στοῖς ιστορικό αὐτὸ μεσαιωνικό μνημεῖο τῆς Μακεδονίας.

3. Στο Κάστρο μᾶς ὀδηγεῖ γραφικός δρόμος, — οί χωρικοί τὸν ὀνομάζουν *δημόσιο δρόμο*¹⁾, — πὸν ἀρχίζει ν' ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴ σιδηροδρομική γραμμὴ καὶ πὸν ἀπέχει ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας ἀπὸ τὸ σταθμὸ τοῦ Πλαταμῶνα. Στο δρόμο αὐτὸ ὡς τὶς ὑπάρχειες τοῦ λόφου συναντοῦμε κατὰ διαστήματα ὑπολείμματα παλιοῦ ὀδοστρώματος ἀπὸ μικρὲς ἀκανόνιστες πέτρες.

Στὸ Κάστρο ἀνεβαίνει κανεὶς σχετικά εὐκόλα μόνο ἀπὸ τὸ νοτιανατολικὸ μέρος, ὅπου βλέπει καὶ ἡ πύλη του. Γι' αὐτὸ τὸ μέρος αὐτό, πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς πύλης, τὸ προστάτευε ἄλλοτε προτείχισμα, πὸν τὰ ἴχνη του σώζονται ὡς σήμερα κατὰ διαστήματα.

1) Εἶναι ὁ παλιὸς δρόμος, πὸν ἔκαμπε τὸ λόφο καὶ ὀδηγοῦσε πάλι στὴν ἀκτὴ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου. Ἡ ὀνομασία του, « δημόσιος δρόμος », εἶναι μιὰ ἀκόμη ἀπόδειξη γι' αὐτό.

Στὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα συναντᾶ κανεὶς καὶ τὰ τρία βασικὰ στοιχεῖα τῶν μεσαιωνικῶν κάστρων: 1) τὸν πρῶτο περίβολο, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ μεγαλύτερο χῶρο καὶ ὅπου καταφεύγουν σὲ στιγμὲς κινδύνου οἱ κάτοικοι τῶν περιχώρων· 2) τὸ δεύτερο περίβολο, ποὺ βρίσκεται στὸ ψηλότερο μέρος τοῦ πρώτου περιβόλου καὶ ἀποτελεῖ, νὰ ποῦμε, τὴν ἀκρόπολὴ του καὶ 3) τὸ τελευταῖο καταφύγιο, τὸν κεντρικὸ πύργο (donjon). (Βλ. σχέδιο.)

Τὸ ἐξωτερικὸ τοῦ τείχους, ποὺ ἔχει σχῆμα πολυγωνικόν, περικλείνει τὸ ψηλότερο μέρος τοῦ λόφου. Βλάβες ἔχει πάθει μόνο στὴν ἀνατολική του

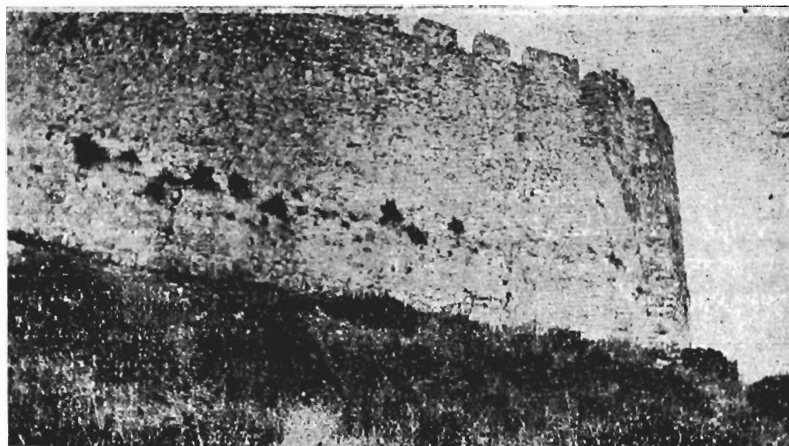
Εἰκ. 4. Τμῆμα τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους μὲ τὴν πύλη του.

πλευρά. Τὸ ὕψος τοῦ τείχους πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου εἶναι $7\frac{1}{2}$ μ. κατὰ μέσον ὄρο καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ μεγαλώνει ὡς $9\frac{1}{2}$ μ. Τὸ πάχος του δὲν εἶναι παντοῦ τὸ ἴδιο, ἀλλὰ κυμαίνεται ἀπὸ 1,20 ὡς 2 περίπου μέτρα. Ἡ εἴσοδος προεξέχει ἀπὸ τὸ τείχος καὶ ἀποτελεῖ πύργο, ποὺ ἐνώνονταν ἄλλοτε μὲ τὰ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς πύλης του προτειχίσματα. (Εἰκ. 4.) Τὸ ἐξωτερικὸ τείχος διατηρήθηκε ὡς σήμερα σὲ καλὴ σχετικὰ κατάστασι, γιατί πολλές φορές ἐπισκευάστηκε ἢ καὶ συντηρήθηκε μὲ ἐπαλείψεις ἀμμοκονιαμάτων καὶ ἀσβεστωμάτων. (Εἰκ. 5.) Ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρὰς ἀκανόνιστες πέτρες, ποὺ ἐνώνονται μὲ ἀμμοκονίαμα. Ἀνάμεσα στὶς πέτρες ὑπάρχουν συχνὰ καὶ κομμάτια κεραμιδιῶν¹⁾. Κάποτε συναντοῦμε, πρὸ πάντων στὶς βάσεις

1. Γιὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς οἰκοδομικῆς γράφει ὁ Bonn (ἐνθ' ἄν. σελ. 163). «...le blocage de petites pierres irrégulières mêlées de fragments de tuile est le plus fréquemment employé par les Francs et dont Sidérokastro et Gravia donnent de bons exemples».

καὶ στὶς γωνιῆς τῶν τειχῶν ἢ τῶν πύργων, καὶ πώρινες μεγάλες πέτρες, ποὺ εἶναι συχνότερες, ὅσο προχωροῦμε πρὸς τὸ νότιο καὶ τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τοῦ τείχους. Ἀσφαλῶς εἶναι ὑλικὸ *in situ*, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκρόπολη ἢ ἄλλην οἰκοδομὴ τῆς ἀρχαιότητος.

Τὸ ἐξωτερικὸ τεῖχος ἔχει πύργους ἀνομοιομορφους, ποὺ τοὺς συναντοῦμε σὲ ἄνισα διαστήματα, στὶς γωνιῆς κυρίως τῆς ἀλλαγῆς τῶν διευθύνσεων τοῦ τείχους. Ἐπίσης παρατηροῦμε ἀντερείσματα πρὸς τὴ ΒΑ κατεύθυνση τοῦ τείχους, ὅπου νομίζω ὅτι βρίσκεται ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα καὶ

Εἰκ. 5. Τμῆμα τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους με κατεύθυνση πρὸς Ν.

καλύτερα διατηρημένα μέρη του. Αὐτὸ ἐκτείνεται ἀπὸ τὸν τρίτο πύργο¹⁾ ὡς τὸ πρῶτο μεγάλο ἀντερείσμα. Τὸ τμῆμα, ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσα στὰ δύο πρῶτα ἀντερείσματα, περίπου 1,90 μ. ὕψους, εἶναι ὑπόλειμμα τοῦ παλιῦ τείχους καὶ συμπληρώθηκε, φαίνεται, ὡς τὶς ἐπάξεις ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ποὺ χρησιμοποίησαν τεχνίτες πιστοὺς στὴ βυζαντινὴ οἰκοδομικὴ παράδοση. Ἔτσι τὸ ἐπισκευασμένο τμῆμα ὡς τὶς ἐπάξεις ἀποτελεῖται ἀπὸ πέτρες βαλμένες στὴν ἴδια ὀριζόντια γραμμῇ, ποὺ πλαισιώνονται ἀπὸ παράλληλες σειρὲς πλατιῶν κεραμιδιῶν, τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς βυζαντινῆς οἰκοδομικῆς. Κομμάτια ἀπ' αὐτὰ τὰ κεραμίδια πλαισιώνουν κάποτε καὶ κάθετα τὴν κάθε πέτρα χωριστά. Τὸ κτίσιμο θυμίζει τὴν οἰκοδομικὴ τῶν παλιῶν σπιτιῶν στὸ Φανάρι τῆς Πόλης καὶ γενικὰ παλιὰ τουρκικὰ οἰκοδομήματα π.χ. λουτρά, τζαμιά κλπ.²⁾

1. Ἡ μέτρηση τῶν πύργων γίνεται ἀπὸ τὴν πρὸς Ν. τῆς εἰσόδου κατεύθυνση τοῦ τείχους.

2. Κοίταξε εἰκόνες στὸ ΒΕΥΛΙΕ, *L'habitation byzantine (Les anciennes maisons de Constantinople)*, Grenoble — Paris 1903

Ἔνα τρία ἀντερείσματα παρατηροῦνται στὴ συνέχεια τοῦ τείχους, πὸν εἶναι ὁμως μικρότερα στὸ μῆκος τους ἀπὸ τὰ δύο προηγούμενα. Τὸ πρῶτο μάλιστα ἀπὸ τὰ τρία ἀντερείσματα φτάνει ὡς τὶς ἐπάλλξεις καὶ μετασχηματίζεται σὲ τριγωνικὸ πύργο.

Ὅταν περάσουμε τὴν πρώτη πύλη τοῦ Κάστρου, συναντοῦμε καὶ δεύτερη ἐσωτερική, πὸν ὀδηγεῖ στὸν πρῶτο περίβολο καὶ ἔχει τὸ ὑπέρθυρό της σὲ σχῆμα ὀξυκόρυφου τόξου (arc brisé). Τὸ σχῆμα τοῦ ὑπέρθυρου, ἂν ἐξετασθῇ μὲ προσοχή, δείχνει καθαρὰ τὴ φραγκικὴ προέλευση τῆς πύλης. Ἀνάμεσα στὶς δύο πύλες βρίσκεται ἕνας τετράγωνος χῶρος ἀπὸ παντοῦ κλεισμένος, ὁ πύργος, πὸν ἄλλοτε προστάτευε τὴν εἴσοδο.

Μόλις μποῦμε στὸν περίβολο, ὅπου ὑπάρχουν σωροὶ ἐρειπίων, λείψανα τῶν σπιτιῶν καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων, κυρίως τῆς τουρκοκρατίας, ἀντικρίζουμε καὶ ἕνα νεώτερο κτίσμα, τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, πὸν ἦταν τζαμί ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ πὸν πρέπει νὰ βρίσκεται στὴ θέση τῆς σημαντικώτερης ἐκκλησίας τοῦ βυζαντινοῦ συνοικισμοῦ τοῦ Κάστρου¹⁾.

Τὸ ἐσωτερικὸ τείχος, πὸν σχηματίζει τὸ δεύτερο περίβολο καὶ ἔχει ὕψος 6-7 μέτρα κατὰ μέσον ὄρο, σώζεται σὲ καλὴ κατάσταση. Ἔχει καὶ αὐτὸ σχῆμα πολυγωνικὸ καὶ εἶναι κτισμένο σχεδὸν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπως καὶ τὸ ἐξωτερικὸ τείχος: μὲ μικρὲς πέτρες καὶ ἀσβεστοκονίαμα, πὸν περιέχει καὶ πετραδάκια. Μόνον πὸν σπανίζουν τὰ κομμάτια τῶν κεραμιδιῶν.

Τὸ τείχος αὐτὸ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ μέρος τοῦ πρώτου πύργου τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους, πὸν τὸ συναντᾷ πάλι ἕστερα ἀπὸ τὸν τρίτο πύργο του²⁾. Ἔτσι ὁ δεύτερος περίβολος περικλείνει τρεῖς τετράγωνους πύργους τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους, πὸν βρίσκονται στὸ ΝΔ μέρος τοῦ Κάστρου. Ἡ πυκνότης τῶν πύργων σ' αὐτὸ τὸ μέρος δείχνει τὴν προσπάθεια καὶ τὴν μέριμνα τῶν τότε ἀρχιτεκτόνων ν' ἀσφαλίσουν, γρήγορα καὶ πρακτικὰ, τὸ δεύτερο περίβολο, τὴν ἀκρόπολη, ὅπου ὑψωνόταν καὶ ὁ κεντρικὸς πύργος.

Στὸ ΒΑ τμήμα τοῦ ἐσωτερικοῦ, δηλαδὴ τοῦ δευτέρου τείχους, ὑπάρχει ἕνας τετράγωνος πύργος, πὸν στὸ ἐσωτερικὸ του εἶναι κυκλικὸς καὶ καταλήγει σὲ θόλο κτισμένο μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ βυζαντινὰ κεραμίδια, πὸν φανερόνουν τὴν βυζαντινὴν του προέλευση. Ὁ πύργος αὐτὸς ἴσως ἦταν ἀποθήκη γιὰ τὴ διαφύλαξη ὑλικῶν πολέμου.

Ἀπὸ τὸν πρῶτο περίβολο μπαίνει κανεὶς στὸ δεύτερο περνώντας τὴ μοναδικὴ τοῦ δευτέρου τείχους πύλη, πὸν εἶναι ἀνοιγμένη κοντὰ στὸν κεντρικὸ πύργο καὶ κάτω ἀπὸ τὴν προστασία του. Ἡ πύλη ἀπ' ἔξω ἔχει ὑπέρθυρο σὲ σχῆμα ὀξυκόρυφου τόξου, ὅμοιο μ' αὐτὰ, πὸν βλέπουμε σὲ τουρκικὰ

1. Στὸν HEUZEVY (Le mont Olympe σελ. 91) εἶδει τὰ ἐρεῖπια ἕξ ἐλληνικῶν ἐκκλησιῶν. Πρὸς παρακάτω τὶς παραδόσεις καὶ θρύλους.

2. Τὸ δεύτερο τείχος ἐκεῖ, πὸν καταλήγει, σχηματίζει ἐσωτερικὸ πύργο.

κτίσματα, βρύσεις, τζαμιά και ἄλλα οἰκοδομήματα. (Εἰκ. 6.) Τὸ ὑπέρθυρο ὅμως τῆς πύλης ἀπὸ μέσα, αὐτὸ δηλαδή πὸν βλέπει πρὸς τὸ δεύτερο περίβολο, ἔχει σχῆμα ἡμικυκλικοῦ τόξου (*arc en plein cintre*) καὶ ἀποδείχνει τὴ βυζαντινὴ του προέλευση. (Εἰκ. 7.)

Εἰκ. 6. Ὑπέρθυρο μὲ ὀξυκόρυφο τόξο (τουρκικό).

Εἰκ. 7. Ὑπέρθυρο μὲ ἡμικυκλικὸ τόξο (βυζαντινὸ).

Μόλις περάσουμε τὴν πύλη καὶ μποῦμε στὸ δεύτερο περίβολο, βλέπουμε πρὸς τὰ δεξιὰ μας τὴ δεξαμενὴ (κιστέρνα), πὸν ἔχει σχῆμα ὀρθογωνίου τετραγώνου. (Εἰκ. 8.) Στὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τῆς δεξαμενῆς διακρίνονται τρεῖς σωλῆνες, πὸν χρησίμευαν ἄλλοτε προφανῶς γιὰ τὴν πλήρωσή της. Ἡ δεξαμενὴ ἔχει κτιστῆ μὲ τὸ ἴδιο ὑλικό, πὸν εἶδαμε καὶ στὸ δεύτερο ἢ ἐσωτερικὸ τεῖχος. Τὰ ἐσωτερικὰ της τοιχώματα ὡς τὴν ἀπόκλιση πρὸς τὴν καμαρωτὴ στέγη της εἶναι ἀλειμμένα μὲ λεπτὸ στρώμα ἀσβεστοκονιάματος.

Μέσα στὸ δεύτερο περίβολο, ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ μέρος τῆς πύλης του, καθὼς μπαίνουμε, ἀρχίζει ἄλλη γραμμὴ τείχους, πάχους 1 μ. περίπου καὶ ὕψους 5,25 μ., πὸν καταλήγει στὸ δεύτερο τεῖχος καὶ σὲ μικρὴ ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ τεῖχος ἀπόσταση. Ἡ τρίτη αὐτὴ γραμμὴ, πὸν μαζί μὲ τὸ δεύτερο τεῖχος περιβάλλει τὸ μεγάλο ὀκτάγωνο κεντρικὸ πύργο, ἔχει τὴ μικρὴ πύλη της, καταχωμένη σχεδὸν σήμερα, πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἐνώνεται τὸ τεῖχος της μὲ τὸ δεύτερο τεῖχος.

Ἡ πύλη αὐτή, πού μόλις ἔρχοντες μποροῦμε νὰ τὴν περάσουμε, ὀδηγεῖ ἀπὸ τὸ δεύτερο περίβολο σ' ἓνα τρίτο, πολὺ μικρό, ὅπου περήφανος καὶ μεγαλόπρεπος ὑψώνεται ὁ ὀκτάγωνος κεντρικὸς πύργος. Ἡ εἴσοδος τοῦ πύργου, πού βρίσκεται σὲ ὕψος 3,45 μ. ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ μικροῦ περιβόλου, προστατευόταν μὲ προτείχισμα. Στὸν πύργο, φαίνεται, ἀνέβαιναν μὲ ξύλινη κινητὴ σκάλα. Ἡ ὀχυρωτικὴ λοιπὸν τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅπως βλέπουμε, κατέβαλλε μεγάλες φροντίδες, γιὰ ν' ἀσφάλιση πρὸ πάντων τὸν κεντρικὸ πύργο, τὸν τιμαριούχο. (Εἰκ. 9.)

Εἰκ. 8. Ἡ δεξαμενή.

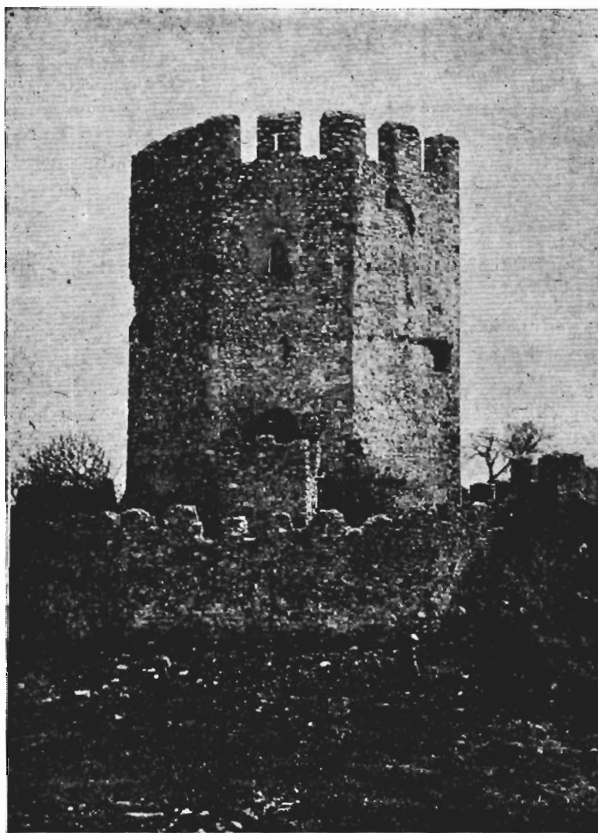
Ὁ πύργος ἔχει ὕψος 16 μέτρων περίπου, πάχος 2 μ. καὶ εἶναι κτισμένος μὲ τὴ συνειθισμένη οἰκοδομική, πού εἶδαμε ὡς τώρα, μὲ μικρὸς δηλαδὴ πέτρες, πού ἐνώνονται μ' ἀσβεστοκονίαμα, μέσα στὸ ὁποῖο βρίσκονται ἐγκατασπαρμένα κομμάτια κεραμιδιῶν. Οἱ κλειδώσεις τῶν γωνιῶν στερεώνονται μὲ κανονικὲς πελεκητὲς πέτρες.

Στοὺς ἔξωτερικους τοίχους τοῦ πύργου εἶναι ἐντοιχισμένο μαρμάρινο καὶ πώρινο ὑλικό, πού πάθθηκε ἀσφαλῶς ἀπὸ ἀρχαῖο κτίσμα. Τὰ παράθυρα, πού εἶναι ἀνοιγμένα σὲ σχῆμα ἡμικυκλικοῦ τόξου μαρτυροῦν τὴ βυζαντινὴ τους προέλευση. Ὑπάρχει μάλιστα κι' ἓνα δίλοβο παράθυρο, πού τὸ χωρίζει ἓνας μικρὸς κίονας μὲ σταυρὸ στὸ κιονόκρανό του. Τὰ παράθυρα καὶ οἱ ἐπάλλξεις φαίνεται ὅτι εἶναι προσθήκες τῶν Βυζαντινῶν.

Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ πύργου ἔχει πολλὲς φορές ἐπισκευαστῆ. Τὰ ὑπόγεια διαμερίσματά του (cella)¹⁾, γιὰ νὰ στηρίξουν τὸ βάρος ὅλης τῆς οἰκοδομῆς,

1. Τὰ ὑπόγεια τοῦ πύργου θὰ χρησίμευαν γιὰ φυλακὲς. Κοίταξε Καντακουζηνό, III, 93c, 18 — 19. Βλ. καὶ ἀνωτέρω σελ. 64.

σχηματίζονται μὲ δύο ὀξυκόρυφα τόξα, πὸν διασταυρώνονται. Τὸ σχῆμα τῶν τόξων μᾶς κάνει νὰ ὑποθέσουμε, ὅτι ὁ πύργος κτίστηκε ἀπὸ τοὺς Φράγκους, ἀλλ' ἐπισκευάστηκε καὶ ἴσως συμπληρώθηκε ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς. Ἡ ἔσω-τερική σκάλα εἶναι καταστραμμένη καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀνεβῆ κανεὶς παραπάνω ἀπὸ τὸ μισὸ ὕψος τοῦ πύργου.

Εἰκ. 9. Νοτιοδυτικὴ ἄποψη τοῦ κεντρικοῦ πύργου. Μπροστὰ του διακρίνεται ἡ τρίτη γραμμὴ τοῦ τείχους καὶ τὸ προτείχισμα, πὸν υπερασπίζει τὴν εἴσοδο τοῦ πύργου.

Ἀπὸ τὴ σχετικὰ ἀναλυτικὴ αὐτὴ ἐξέταση τῶν στοιχείων τοῦ Κάστρου καταφαίνεται, πόσο δύσκολη εἶναι ἡ χρονολόγησή του. Τρεῖς ἐποχές, ἡ φραγκικὴ, ἡ βυζαντινὴ καὶ ἡ τουρκικὴ, ἀντιπροσωπεύονται ἀνακατωμένες σ' αὐτό. Οἱ πολλὲς ἐπισκευὲς καὶ οἱ προσθῆκες, πὸν φέρουν τὴ σύγχυση στὸν ἐρευνητὴ, μᾶς κάνουν ἐπιφυλακτικούς καὶ μᾶς ἐμποδίζουν νὰ θεωρήσουμε ὄλο τὸ συγκρότημα σὰ κτίσμα μιᾶς ὠρισμένης ἐποχῆς.

Ἐχοντας λοιπὸν ὑπ' ὄψη μας τὶς γνωστὲς πηγές καὶ τὶς ἐπιτόπιες παρατηρήσεις μας συμπεραίνουμε, ὅτι ὁ λόφος ἦταν ὠχυρωμένος στὴν ἀρχαία καὶ στὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ ὡς τὴ Φραγκοκρατία. Στὴν ἐποχὴ ὅμως τῆς Φραγκοκρατίας, ὅταν ἐφαρμόστηκε στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Φράγκους τὸ φεουδαρχικὸ σύστημα, πρέπει νὰ πῆρε τὸ Κάστρο γενικὰ τὴ μορφή, ποὺ παρουσιάζει σήμερα, χωρὶς βέβαια νὰ ὑπολογίσουμε τὶς ἐπισκευὲς καὶ προσθήκες, ποὺ ἔκαναν οἱ Βυζαντινοὶ καὶ οἱ Τοῦρκοι.

Τὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα φραγκικὰ κάστρα, κατασκευάστηκε γρήγορα καὶ πρόχειρα, γιατί οἱ κατακτητές, λίγοι μέσα στοὺς κατακτημένους, βιάζονταν ν' ἀσφαλιστοῦν.

4. **Παραδόσεις καὶ θρύλοι.** Τὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα, ὅπως ὅλα σχεδὸν τὰ μεσαιωνικὰ κάστρα, εἶχε καὶ ἔχει καὶ αὐτὸ τοὺς θρύλους του, ποὺ ὅμως, ὅσο περᾶ ὁ καιρὸς, ξεθωριάζουν καὶ χάνονται. Ἔτσι σήμερα οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ « Παντελεήμονας » καὶ τοῦ Πλαταμώνα μιλοῦν ἀόριστα γὰρ θησαυροὺς κρυμμένους μέσα στὰ ἐρείπια τοῦ Κάστρου, γιὰ τὸ « χρυσὸ ἀμάξι », τὸ θαμμένο μέσα στὸ Κάστρο καὶ γιὰ τὴ μυστικὴ δίοδο, ποὺ δῆθεν ἀρχίζει ἀπὸ τὸν κεντρικὸ πύργο καὶ καταλήγει στὸν κοντινὸ λόφο « Παπτοῦ » (λόφος πρὸς Παντελεήμονα). Καὶ ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ « Παντελεήμονας » κ. Νικ. Ζαφειρίου, ἂν καὶ προσπάθησε κατὰ παράκλησίν μου νὰ συλλέξῃ τοὺς σχετικούς μὲ τὸ Κάστρο θρύλους καὶ τὶς παραδόσεις, στάθηκε ἀδύνατο νὰ μάθῃ κάτι τὸ συγκεκριμένο ἀπὸ τοὺς γέροντας ἢ τὶς γριεὲς τοῦ χωριοῦ. Μόνο ἀπὸ τὸν ἐφημέριον ἔμαθε τὰ ἑξῆς: Κάποτε στὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα ζοῦσε ἓνας βασιλιάς, ποὺ εἶχε μαλαματένιο ἀμάξι. Αὐτὸς πολεμοῦσε μὲ τὸ βασιλιά τοῦ Κάστρου τῆς Ὁριᾶς (Τεμπῶν). Τέλος νικήθηκε ὁ βασιλιάς τοῦ Πλαταμώνα καὶ παράχωσε τὸ ἀμάξι, ποὺ μένει ἀκόμη καὶ σήμερα παραχωμένο, ἀλλ' εἶναι ἀγνωστο σὲ ποῖο μέρος. Ὅσοι καλόγεροι ἦταν μέσα ἔφυγαν ἀπὸ τὴν ὑπόνομο πρὸς τὸν « Παπτοῦ »¹⁾.

Ἀργότερα (;) ἰδρύθηκε μοναστήρι, ποὺ ὑπαγόταν στὴ δικαιοδοσίαν τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ὁ Πλαταμώνας ἦταν ἔδρα μητροπολίτη. Τὸ Κάστρο εἶχε 5 ἐκκλησίες: 1) Τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ 2) τοῦ Ἁγίου Γεωργίου 3) τοῦ Ἁγίου Νικολάου 4) τῆς Παναγίας καὶ 5) τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὅλες οἱ ἐκκλησίες σιγὰ σιγὰ κατερειπώθηκαν καὶ ἔμεινε μόνο ἡ Ἁγία Παρασκευή. Ἀλλὰ κι' αὐτήν, κατὰ τὴν παράδοση, τὴν μετέτρεψαν

1. Ὁ πόλεμος τοῦ βασιλιά τοῦ Κάστρου Πλαταμώνα μὲ τὸ βασιλιά τοῦ Κάστρου τῶν Τεμπῶν εἶναι ἀρὰ γε ἀπήχηση τῶν τοπικῶν διενέξεων φεουδαρχῶν τῆς Φραγκοκρατίας; Ὅσο γιὰ τὴν ὑπόνομο, ἂν καὶ πιθανὸν νὰ εἶναι ἀποκύημα τῆς φαντασίας τῶν χωρικῶν, ὅμως ἄς σημειωθῇ, ὅτι πολλὰ μεσαιωνικὰ κάστρα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἔχουν μυστικὰς διόδους, ποὺ ὀδηγοῦν σὲ κοντινοὺς δασωμένους λόφους.

σὲ τζαμί οἱ Τοῦρκοι (60-70 οἰκογένειες), πὸν κατὰ τὸ 1821 ἦλθαν ἀπὸ τὴν Πάτρα καὶ ἐγκαταστάθηκαν μέσα στὸ φρούριο. Ἐναφέρεται ὁ θρύλος, ὅτι στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ὑπῆρχε ἀσημένια καντήλα, πὸν τὴν ἐσεβάστηκαν οἱ Τοῦρκοι καὶ τὴν ἀναβαν πάντοτε. Ἐνας ὅμως Τοῦρκος ἔκλεψε τὴν καντήλα καὶ τὴν πούλησε. Τότε ἐγινε τὸ ἐξῆς: Τρεῖς νύκτες ὁ Τοῦρκος δερονόταν ἀπὸ τὴν Ἁγία Παρασκευή, ἕως ὅτου ἀναγκάστηκε νὰ φέρῃ πίσω τὴν καντήλα.

Στὸ Κάστρο λειτουργοῦσε καὶ κακουργιοδικεῖο. Τοὺς καταδικασμένους σὲ θάνατο τοὺς ὠδηγοῦσαν σὲ παρακείμενο πλάτανο κι' ἐκεῖ τοὺς κρεμοῦσαν. Ὁ πλάτανος αὐτὸς ὠνομάστηκε **μαυροπλάτανος**.

ΑΠ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ